

**НАУКОВА, ГРОМАДСЬКА
ТА ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА, АКАДЕМІКА
СТАНІСЛАВА СЕВЕРИНОВИЧА ДНІСТРЯНСЬКОГО
(1870-1935)**

Андрій Коваль

*доцент кафедри історії держави і права України
Львівського національного університету імені Івана Франка
кандидат юридичних наук*

У даній статті автор висвітлює розвиток юридичної науки у Львівському університеті, Науковому товаристві імені Шевченка в кін. XIX століття. Висвітлюється також шлях становлення Станіслава Дністрянського як правознавця, громадського просвітницького діяча, політика та теоретика права. Дано короткий аналіз наукової спадщини вченого.

Ключові слова: С.Дністрянський як політик, С.Дністрянський як теоретик права, наукова спадщина С. Дністрянського.

Науковим осередком розвитку юридичної науки на території Східної Галичини у середині XIX століття був Львівський університет, заснований ще у 1661 році Яном Казимиром, який надавав Львівській Єзуїтській колегії “гідність академії і титул університету”. У 1784 році Патентом австрійського цісаря Йосипа II було створено Львівський Цісарсько-Королівський світський університет із латинською мовою викладання з чотирма факультетами: філософським, юридичним, медичним і теологічним. Першими українськими викладачами юридичного факультету Львівського університету були М. Балудянський, П. Лодій та ряд інших. Саме вони відіграли значну роль у піднесенні рівня правової культури місцевого населення Галичини, а також вплинули на розвиток національної самосвідомості громадянського суспільства. [1]

У 1862 році на юридичному факультеті було створено дві кафедри з українською мовою викладання: кафедра цивільного процесу, яку очолював Еміль Лопушанський та кафедра кримінального права й процесу, яку очолював Владислав Сроковський. З 1867 року кримінальне право українською мовою викладав Іван Добжанський, з 1886 – Петро Стебельський. З 1869 року факультет став називатися факультетом права і політичних знань. З 1873 році розпочав викладати українською мовою Олександр Огоновський, який до 1891 року очолював кафедру цивільного права з українською мовою викладання у відділі права й адміністрації Львівського університету. З 1891 до 1899 посада керівника цієї кафедри була вакантною.

Важливим громадським осередком розвитку юридичної науки у другій половині XIX ст. було створене у 1873 році літературно-наукове Товариство ім. Т.Шевченка, яке в 1892 році перейменоване в Наукове Товариство ім. Т.Шевченка. В 90-х роках XIX ст. при цьому Товаристві було створено науковий підрозділ — Правнична комісія НТШ, яку займалась виключно юридичними проблемами. Дійсними членами НТШ були П.Стебельський, К. Левицький, Є. Олесницький, А.Горбачевський, С.Дністрянський, В.Вергановський та ін.

У 1881 році українські студенти-правники львівського університету на чолі з Костем Левицьким заснували секцію при товаристві “Академічне Братство”, а згодом “Академічної Громади”, — “Кружок правників”. [2]. На перших Загальних зборах “Кружка правників”, які відбулися 19 листопада 1881 року, його членами

було обрано К.Левицького, А.Чайковського, Є.Олесницького, А.Могильницького і Г.Дзеровича.

Крім чисто громадської наукової діяльності, “Кружок правників” розвивав свою діяльність у напрямку фахової підготовки українських студентів правників, поглиблення їхніх знань та підготовки до захисту прав українського народу. Саме тоді у членів виникла думка видавати власне періодичне видання. У 1889 році був заснований журнал “Часопись правнича”. Під редакцією Костя Левицького він виходив до 1900 року. З 1900 року журнал отримує нову назву — “Часопись правнича і економічна” і нового редактора — С.Дністрянського, який видав 10 томів, які містять, крім праць самого редактора, праці його учнів та старших правників, яких йому вдалося залучити до співпраці. [3]

Станіслав Северинович Дністрянський народився 13 листопада 1870 року у місті Тернополі. До документів, які формально підтверджують становлення та розвиток С.Дністрянського як теоретика права є; свідоцтво про закінчення С.Дністрянським у м. Тернополі семінарії [4] та гімназії[5], залікові книжки студента юридичних факультетів Віденського[6] та Берлінського[7] університетів, свідоцтво про здобуття звання доктора австрійського права[8] та доктора політичного права[9], дипломи про присвоєння ступеня доктора юридичних наук у Віденському університеті[10] і диплом про закінчення Лейпцігського[11] і Берлінського університетів.

У 1899 С. Дністрянський починає свою викладацьку діяльність на посаді доцента цивільного права та завідувача кафедрою С. Дністрянський.[12] З 1901 по 1918 року працює на посаді професора австрійського цивільного права у Львівському університеті.

У 1907 і 1911 роках С.Дністрянського було обрано депутатом до Віденського парламенту

У 1909 році, через двадцять п'ять років існування “Кружка правників” С.Дністрянський, утворив Товариство українсько-руських правників і став редактором журналу, “Правничий Вісник”, який він видавав аж до світової війни. Товариство українсько-руських правників ставило перед собою наукову мету: „видання правничого часопису, видання оригінальних та перекладених творів в галузі права та суспільних наук”. [13] Товариство складалося з цивілістичної, криміналістичної та мовної комісії. Мовна комісія працювала над правами використання української мови у судах та над розробкою правничої термінології.[14] Товариство гуртувало широкі кола українських правників на західних землях та сприяло утворенню організаційної, наукової та суспільної праці. Перше число цього часопису з'явилося у 1910 році, в ньому згадується про те, що “Правничий вісник” продовжує виконувати завдання, які свого часу реалізовувала “Часопись правнича і економічна”. Ці видання під редакцією С.Дністрянського мали високий науковий рівень, часто в них були праці С.Дністрянського, Є.Ерліха, Т.Войнаровського, М.Волошина, Г.Гаткевича, Д.Насади та інших. Діяльність товариства припинилась із початком першої світової війни.[15] Його бібліотеку було передано до канцелярії Союзу Українських Адвокатів у Львові[16].

Після розпаду Австро-Угорської імперії — 18 жовтня 1918 року було проголошено Західноукраїнську Народну Республіку. В ній було прийнято постанову, згідно якої закони й розпорядження колишньої Австрійської держави залишаються в силі наскільки не суперечать інтересам нової держави. Цей факт викликав наполегливу потребу створення цих законів для української громадськості.

Протягом 1918 року С. Дністрянський закінчив свій переклад «Книги загальних цивільних законів з 1811 року» і, доповнивши новими законами та розпорядженнями ЗУНР, видав досить об'ємну книгу «Цивільне право»[17] у 1919 році у Відні. На таке видання автор витратив майже всі свої заощадження.[18] І хоч «Цивільне право» не є оригінальним твором, а перекладом австрійських законів, воно відіграло значну роль для розвитку української правової науки і цілого покоління українських юристів.

Наприкінці 1920 року С. Дністрянський на замовлення уряду Західноукраїнської Народної Республіки написав проект Конституції цієї «молодої Республіки». Проект формувався на основі історичних традицій українського народу та Конституцій інших демократичних держав, від яких він відрізнявся, зокрема тим, що разом з конституційними нормами брав до уваги перехідну стадію, під час якої повинні були відбутися загальні вибори законотворчих органів, які легальним способом мали прийняти остаточний текст Конституції. Отже, уже з цього факту видно глибокий демократизм конституційного проекту С.Дністрянського. В основу Конституції покладено принципи свободи, при чому не лише свободи натуральної, особистої та політичної, але й економічної. За проектом, держава, поважаючи приватну власність повинна взяти під захист «економічно слабких перед економічно сильними». Найвищим органом влади Західноукраїнської Народної Республіки мала бути Народна Палата, обрана на чотири роки на підставі загального, безпосереднього, рівного, пропорційного й таємного голосування.[19]

За принципом самовизначення, послів народної палати розподілено на три національні курії: українську, польську і курію інших національностей. Важливі повноваження в законодавстві Республіки були надані народним зборам, народній коморі та Президентові, обраному безпосередньо народом на чотири роки. Цивільними справами мала керувати Рада держави /міністерства/. Місцева влада зосередилась в окружних, повітових та громадських заступницьких органах, обраних на чотири роки. Кожному народові гарантувалися всі права /культура, автономія, школа, преса/ та представництво в усіх органах за ключем 4:1:1 (4 українці, 1 поляк та один представник іншої національності).[20]

Проект передбачав майбутнє об'єднання Західноукраїнської Народної Республіки з Великою Україною на основі права народу на самовизначення. Але, зважаючи на те, що на початку 20-их років ЗУНР було придушено, проект Конституції С.Дністрянського навіть не був опублікований.[21]

Внаслідок втрати державності і в Польщі, і в Румунії українці були позбавлені тих національних здобутків, які вибороли для себе у Австро-Угорщині. За таких обставин у Львівському університеті були скасовані всі українські кафедри, що існували перед світовою війною, зокрема і кафедра австрійського цивільного права з українською мовою викладання, яку очолював С.Дністрянський. У зв'язку з такою ситуацією С.Дністрянський разом з іншими діячами української науки (О. Колеса, І. Горбачевський, Д. Антонович) розпочав боротьбу за її розвиток за кордоном — заснування Українського університету в еміграції.[22]

Так, в 1919 році з його ініціативи було засновано у Відні Товариство прихильників освіти, яке очолило справу заснування Університету, залучивши до співпраці віденський відділ Союзу українських журналістів і письменників, зокрема, його Академічну секцію, очолювану О. Колесою, та соціологічний інститут, очолюваний М.С.Грушевським. «Українське Товариство прихильників освіти», що поставило собі за мету допомагати морально й матеріально студентам,

й справді, допомогли цілим сотням нашого студентства закінчити навчання за кордоном. Коли обставини змінилися і число українців студентів за кордоном зменшилося, С.Дністрянський переніс Товариство до Львова й передав йому все своє майно для подальшої праці на рідному ґрунті.

Протягом 1920 року справа заснування Українського Вільного (не державного) Університету набула широкого розголосу, і в листопаді при Академічній секції розпочалися вже виклади, які згодом перетворилися в систематичні курси під назвою «Український Вільний Університет» (відкриття було 17 січня 1921 року). С.Дністрянський став деканом факультету права та суспільних наук. Проте у Відні не було сприятливих умов для праці і після закінчення літнього семестру 1921 року С.Дністрянський поїхав до Праги, де було найбільше зосередження української молоді і після обговорення цього питання з Президентом Чехословаччини Т.Масариком домовився С.Дністрянський про переведення «Українського Вільного Університету» у Прагу. У наступному навчальному році С.Дністрянського обрали ректором, а незабаром і проректором університету. В цей (1922) рік він видав свою книжку «Нова держава».[23]

Матеріальний стан С.Дністрянського в Празі з кожним роком поступово погіршувався, а перспективи на його подальше повернення в Західну Україну, яка опинилася під владою Польщі, розвіялись остаточно. Хоч уряд Чехословаччини фінансово підтримував діяльність Українського Вільного Університету немалими сумами грошей, їх все ж таки ніколи не вистарчало на утримання вищого навчального закладу. Зокрема, платня викладачів УВУ не дорівнювала й половині платні викладачів чеського чи німецького університетів. Та і уряд, і професори вважали існування університету в Празі короткотривалим явищем, оскільки думали перенести його у Львів або якесь інше українське місто. Та міжнародні обставини склалися так, що він існував у Празі аж до 1945 року.

Після 1925 року значно поживався національний і культурний рух у Радянській Україні, тому цілий ряд викладачів та студентів Українського Вільного Університету поверталися з еміграції на батьківщину. Сам С.Дністрянський підтримував стосунки з юридичними факультетами університетів Києва та Харкова. У 1926 році він вислав для публікації у видавництві Харківського університету свої дві наукові статті «Культура, цивілізація і право» та «Потреби нової системи приватного права».[24] Нажаль, жодна з них з невідомих причин не була опублікована. Згодом йому було запропоновано місце завідувача кафедрою приватного права Київського інституту народної освіти, і на початку 1928 року С.Дністрянський почав серйозно готуватись до переїзду.

У березні 1928 року С.Дністрянський одержав повідомлення, що в Києві його обрано академіком Всеукраїнської Академії Наук. Але, оскільки він був громадянином Польщі, а посольство цієї країни, затримуючи видачу необхідних документів вживало всіх заходів щоб перешкодити його виїзду на велику Україну. В результаті, не домігшись швидкого вирішення справи і в зв'язку із закінченням політики українізації та терором проти української інтелігенції в УРСР С.Дністрянський відмовився від подорожі на Україну. Діяльність С.Дністрянського на посаді академіка обмежилась тим, що ВУАН у Києві опублікувала його системну наукову працю «Соціальні форми права»[25], в якій були сформульовані основні принципи його теорії соціальних зв'язків у юридичній науці.

На початку 30-их років у зв'язку з економічною кризою та політичними подіями в Чехословаччині було значно скорочено бюджет Українського Вільного Університету. Незважаючи на скрутне матеріальне становище УВУ, у жовтні 1933

року з нагоди десятиліття існування Українського правничого товариства С.Дністрянський організував у Празі Український юридичний науковий з'їзд, який мав стати черговою віхою у розвитку українського права. На з'їзді з доповідями виступило кільканадцять відомих юристів, проте через брак коштів матеріали не вдалося видати друком.

Важливо, що за рік до смерті ученого з'явилась стаття „Українці — професори права”. Її авторами були С.Дністрянський та В.Старосольський. У ній знайдено влучну оцінку головних напрямків наукової діяльності С.Дністрянського, а саме: «поглиблення історичного методу, поглиблення філософічного методу, поглиблення соціологічного методу та примінення наукових своїх добутків до розгляду, критики та практичної оцінки сучасних легіслятивних праць»[26]

Помер Станіслав Дністрянський 05 травня 1935 року у м. Ужгороді.

До найважливіших теоретико-правових праць С. Дністрянського відносимо: “Природні засади права (§7 к.ц.з.)” (1911)[27], “Загальна наука права та політики” (1923)[28], “Нова держава” (1923) [29], “Провідні думки в історії та теорії міждержавного приватного права” (1923) [30], “Погляди на теорії права та держави” (1923)[31], “Соціальні форми права” (1927)[32], “Боротьба народу за право” (1928)[33], “Культура, цивілізація та право” (1928)[34], “Потреби нової системи приватного права” (1928)[35], “Старі й нові шляхи в науці приватного права” (1929)[36], “Значення Геракліта й Сократа для науки права” (1931)[37], “Нові шляхи українського приватного права” (1934)[38] та деякі інші.

Зважаючи на різноманітність проблем, які автор ставить у своїх працях, можна з впевненістю ствердити, що Станіслав Дністрянський був одним із основоположників української правової науки кінця ХІХ - початку ХХ століття. Новаторським було і застосування історико-генетичного та соціально-економічного методів пізнання права та держави як важливих соціальних явищ. У своїх ранніх працях науковець звертається до проблеми закономірностей існування суспільства. На думку С.Дністрянського, походження права вимагає соціологічного методу дослідження, оскільки вагомими є природні, соціальні та економічні фактори. Оригінальність постановки проблеми полягала в тому, що учений запропонував цілісну картину еволюції права у „суспільних зв'язках”. Терміном «суспільні зв'язки» С.Дністрянський позначає і суспільні групи (родина, рід, плем'я, народ, держава та інші), і відносини між цими суспільними групами.

1. Андрусак Т. Розвиток української правової думки в Галичині напередодні весни народів//Матеріали регіональної науково-практичної конференції „Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні”. С.101
2. Левицький К. Первісна організація українських правників у Львові // Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів (1923-1933). — Львів, 1934. С. 9
3. Дністрянський С., Старосольський В. Українці — професори права// Ювілейний Альманах Союзу українських адвокатів. Львів, 1934 С. 131
4. Свідоцтво про закінчення 3-го класу вчительської семінарії в м. Тернополі. Свідоцтво підписане Северином Дністрянським. Оригінал — 15 липня 1879 року// Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа №1, 1 с.
5. Свідоцтво учня 3-го класу вищої гімназії в Тернополі про закінчення II-го півріччя 1883 року. 15 липня 1883 року // Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа № 2, 1 с.
6. Залікова книжка студента юридичного факультету Віденського університету, 8 жовтня 1888 року // Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа № 3, 13 с.

7. Залікова книжка студента Берлінського університету за 1888/1889 навчальний рік // Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа № 4, 2 с.
8. Свідоцтво про здобуття звання доктора австрійського права, 27 листопада 1893р. // Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа № 5, 1 с.
9. Свідоцтво про здобуття звання доктора політичного права, 4 липня 1894р. // Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа № 6, 1 с.
10. Диплом Віденського університету про присвоєння ступеня доктора юридичних наук, 7 грудня 1894р. // Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа № 8, 1 с.
11. Диплом про закінчення Лейпцігського університету 22 жовтня 1895р. // Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис №1, Справа № 9, 6 с.
12. Дністрянський С. Стаття без назви. Рукопис/ Державний архів Тернопільської області, Фонд № Р-3430, опис № 1, Справа № 40, С.7
13. Товариство українсько-руських правників // Ювілейний Альманах Союзу українських адвокатів(1923-1933). — Львів, 1934. - С.13-15
14. Мушинка М. Академік Станіслав Дністрянський 1870—1935. К., 1992. С. 20
15. Там же С. 22.
16. Левицький К. Первісна організація українських правників у Львові // Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів (1923-1933). — Львів, 1934. С.10-12
17. Дністрянський С. «Цивільне право. Переклад з німецької на українську мову "Книги загальних цивільних законів з 1811 року"». Відень 1919 рік
18. Мушинка М. Академік Станіслав Дністрянський 1870—1935. К., 1992. С. 25
19. Та же С. 27.
20. Та же С. 27.
21. Та же С. 27
22. Та же С. 28
23. Дністрянський С. Нова держава. Відень-Прага-Львів. 1923.
24. Мушинка М. Академік Станіслав Дністрянський 1870—1935. К., 1992. С. 38.
25. Дністрянський С. Соціальні форми права// Записки соціально-економічного відділу ВУАН. Київ, 1927, Т. 5-6, С. 328
26. Дністрянський С., Старосольський В. Українці — професори права// Ювілейний Альманах Союзу українських адвокатів. Львів, 1934 С. 130
27. Дністрянський С. Природні засади права (§ 7 к.ц.з.) // Правничий вісник — Львів, 1911. – Р.2. – Ч. 3-4 - С. 205-233
28. Дністрянський С. Загальна наука права і політики — Прага. Український університет, 1923. – Т.1. – 393 с.+ 8 нумерованих
29. Дністрянський С. Нова держава // Український скиталець. – Відень-Прага - Львів, 1923. – С. 5-29
30. Дністрянський С. Провідні думки в історії та теорії міждержавного приватного права // Науковий збірник українського університету в Празі. — Прага, 1923. – Т.1. – С. 3-22
31. Дністрянський С. Погляд на теорії права та держави // Ювілейний збірник Наукового товариства ім. Шевченка у Львові в п'ятдесятиліття оснований 1873-1923. — Львів, 1925. –С. 1-63
32. Дністрянський С. Соціальні форми права // Записки Соціально-економічного відділу ВУАН. — Київ, 1927. – Т.5-6. – С. 1-32
33. Дністрянський С. Боротьба народу за право // Діло. — Львів, 14.01.1928. – Ч.10. – С. 1

34. Дністрянський С. Культура, цивілізація та право (тези доповіді на українському науковому з'їзді в Празі 1926 р.) // Український науковий з'їзд у Празі 3-7 жовтня 1926 р. — Прага, 1928. — С.33-34
35. Дністрянський С. Потреби нової системи приватного права (тези доповіді на українському науковому з'їзді в Празі 1926 р.) // Український науковий з'їзд у Празі 3-7 жовтня 1926 р. — Прага, 1928. — С. 34
36. Дністрянський С. Старі й нові шляхи в науці приватного права // Життя і право. — Львів, 1929. — Р.2 — Ч.4. — С. 7-22
37. Дністрянський С. Значення Геракліта й Сократа для науки права (повідь на академічному засіданні Правничого факультету в Празі в травні 1931 р. // Український вільний університет в Празі в роках 1926-1931. — Прага, 1931. — С. 148
38. Дністрянський С. Нові шляхи українського приватного права. // Життя і право. — Львів, 1934. — Р.7 — Ч.1. — С. 13-15

**DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA,
PUBLICZNA I POLITYCZNA PROFESORA I AKADEMIKA
STANISŁAWA SEWERYNOWICZA DNISTRIANSKIEGO
(1870-1935)**

Andrij Kowal

*Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki
ul. Uniwersytecka, 1, 79000 Lwów, Ukraina*

W niniejszym referacie został przedstawiony przekrój rozwoju nauki prawnej na Uniwersytecie Lwowskim oraz w Naukowym Towarzystwie im. Tarasa Szewczenki pod koniec wieku XIX. Pokazano również poszczególne etapy kształtowania się osobowości Stanisława Dnistrianskiego – prawniczy, działacza społecznego, polityka oraz teoretyka prawa. Zaproponowano krótką ocenę spuścizny naukowej uczonego.

W połowie wieku XIX na terenie Galicji Wschodniej ośrodkiem badań naukowych w dziedzinie nauk prawnych był Uniwersytet Lwowski, założony jeszcze w roku 1661 przez króla Jana Kazimierza, któryto podniósł Lwowskie Kolegium Jezuickie do „godności akademii” i nadał jemu „tytuł Uniwersytetu”. Na mocy Patentu cesarza Józefa II z 1784 powstaje Lwowski Cesarsko-Królewski Uniwersytet Świecki z wykładowym językiem łacińskim podzielony na cztery wydziały: Filozoficzny, Prawniczy, Medyczny oraz Teologiczny. Pierwszymi ukraińskimi wykładowcami na Wydziale Prawa byli M. Bałudiański, P. Łodij i inni. To właśnie oni odegrali znaczną rolę w podnoszeniu poziomu kultury prawnej miejscowej ludności Galicji, jak również wpłynęli na rozwój świadomości narodowej społeczeństwa obywatelskiego.[1]

W roku 1862 na Wydziale Prawniczym stworzono dwie katedry z wykładowym językiem ukraińskim: Katedrę Postępowania Cywilnego, na której czele stanął Emil Łopuszański, oraz Katedrę Prawa i Postępowania Karnego kierowaną przez Władysława Srokowskiego. Od roku 1867 w języku ukraińskim prawo karne było wykładane przez Iwana Dobrzańskiego, a od roku 1886 – przez Petra Stebelskiego. W roku 1869 wydział nazwano Wydziałem Prawa i Wiedzy Politycznej. Zaczynając od roku 1873, w języku ukraińskim wykłady zaczął prowadzić Oleksandr Ohonowski. Do roku 1891 on stał na czele Katedry Prawa Cywilnego (jednostka Oddziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Lwowskiego), na której zajęcia były prowadzone w języku ukraińskim. Od roku 1891 do roku 1899 stanowisko kierownika tej katedry nie było obsadzone.

W drugiej połowie wieku XIX ważnym centrum rozwoju nauki prawnej było stworzone w roku 1873 Naukowo-Literackie Towarzystwo im. Tarasa Szewczenki, które w roku 1892 nazwano Naukowym Towarzystwem im. Tarasa Szewczenki. W latach 90-tych XIX w. przy tym Towarzystwie została stworzona sekcja naukowa pod nazwą Komisja Prawnicza NTSz. Ona zajmowała się wyłącznie zagadnieniami prawnymi. Członkami rzeczowymi Towarzystwa byli P. Stebelski, K. Lewicki, J. Oleśnicki, A. Horbaczewski, S. Dnistrianski, W. Werhanowski i in.

W roku 1881 ukraińscy studenci prawnicy Uniwersytetu Lwowskiego pod przewodnictwem Kostia Lewickiego założyli sekcję pod nazwą „Bractwo Akademickie”, później nazwa sekcji została zmieniona na „Społeczność akademicka” – „Kółko prawników”[2]. W dniu 19 listopada 1881 roku odbyło się pierwsze Powszechne zebranie „Kółka prawników”. Na tym zebraniu na członków Kółka wybrano K. Lewickiego, A. Czajkowskiego, J. Oleśnickiego, A. Mohylnickiego i H. Dzerowycza.

Poza publiczną działalnością naukową, „Kółko prawników” zajmowało się też fachowym przygotowaniem zawodowym ukraińskich studentów prawników,

pogłębieniem ich wiedzy oraz przygotowaniem do obrony praw narodu ukraińskiego. Wówczas pojawił się też pomysł, by wydawać własny periodyk. W 1889 roku założone zostało czasopismo pt. „Czasopys Prawnyca” („Часопись правнича”). Pod redakcją Kostia Lewickiego czasopismo wychodziło do roku 1900. A od roku 1900 czasopismo dostaje nową nazwę — „Czasopys Prawnyca i Ekonomiczna” („Часопись правнича і економічна”) jak również nowego redaktora, którym został S. Dnistrianski. Nowy redaktor wydał 10 tomów czasopisma, w których umieszczone zostały zarówno prace samego redaktora, jak również prace jego uczniów i starszych kolegów, których redaktorowi udało się zachęcić do współpracy [3]

Stanisław Sewerynowycz Dnistrianski urodził się 13 listopada 1870 roku w Tarnopolu. Spośród dokumentów oficjalnie potwierdzających zaistnienie i rozwój S. Dnistrianskiego jako teoretyka prawa warto wymienić dyplom ukończenia przez niego seminarium w Tarnopolu [4] oraz dyplom ukończenia gimnazjum [5], indeksy studenta wydziałów prawa Uniwersytetu Wiedeńskiego [6] oraz Berlińskiego [7], dyplom uzyskania tytułu doktora prawa austriackiego [8] oraz doktora prawa politycznego [9], dyplom uzyskania tytułu doktora nauk prawnych na Uniwersytecie Wiedeńskim [10], jak również dyplom ukończenia Uniwersytetu w Lipsku [11] i Berlinie.

W roku 1899 S. Dnistrianski zaczyna pracować jako wykładowca na stanowisku docenta i kierownika Katedry Prawa Cywilnego [12]. Od roku 1901 do roku 1918 zajmuje stanowisko profesora austriackiego prawa cywilnego na Uniwersytecie Lwowskim.

W roku 1907 i w roku 1911 S. Dnistrianski został wybrany posłem do Parlamentu Wiedeńskiego.

W roku 1909, czyli dwadzieścia pięć lat po powstaniu „Kółka prawników”, S. Dnistrianski założył Towarzystwo Ukraińsko-Ruskich Prawników oraz został redaktorem wydawanego aż do wybuchu pierwszej wojny światowej czasopisma „Prawnyczyj Wisnyk” („Правничий Вісник”). Naukowym celem Towarzystwa Ukraińsko-Ruskich Prawników było „wydawanie czasopisma prawniczego, wydawanie oryginalnych jak i przetłumaczonych utworów z dziedziny prawa i nauk społecznych”. [13] Na Towarzystwo składały się trzy komisje: cywilistyczna, karnistyczna oraz językowa. Komisja językowa opracowywała prawa wykorzystywania języka ukraińskiego w sądach, jak również zajmowała się opracowaniem ukraińskiej terminologii prawniczej [14]. Towarzystwo zrzeszało szerokie koła ukraińskich prawników na zachodnioukraińskich terenach, jak również wspierało rozwój zorganizowanej pracy naukowej i społecznej. Pierwszy numer czasopisma okazał się w 1910 roku. Wspomina się w nim o tym, że „Prawnyczyj Wisnyk” kontynuuje zadania wcześniej wykonywane przez czasopismo „Czasopys prawnyca i ekonomiczna”. Periodyki wydawane pod redakcją S. Dnistrianskiego posiadały wysoki poziom naukowy, często zawierały prace samego S. Dnistrianskiego, jak również J. Erlicha, T. Wojnarowskiego, M. Wołoszyna, H. Hatkiewicza, D. Nasady oraz innych. Towarzystwo przestało działać po wybuchu pierwszej wojny światowej. [15] Wówczas biblioteka Towarzystwa została przekazana kancelarii Zrzeszenia Ukraińskich Adwokatów we Lwowie [16].

Po upadku Cesarstwa Austriacko-Węgierskiego — 18 października 1918 roku proklamowano Zachodnioukraińską Republikę Ludową. W nowopowstałym państwie przyjęte zostało postanowienie, zgodnie z którym ustawy i rozporządzenia byłego państwa Austriackiego pozostawały w mocy o ile nie były one sprzeczne z interesami młodego państwa. W związku z powyższym zaistniała konieczność opracowywania odpowiednich ustaw dla społeczności ukraińskiej.

W ciągu 1918 roku S. Dnistrianski dokonał tłumaczenia „Powszechnej księgi ustaw cywilnych od roku 1811” i, uzupełniając ją w nowe ustawy i rozporządzenia ZUNR, w roku 1919 wydał w Wiedniu dość obszerną księgę pt. „Prawo cywilne” [17]. Na wydanie tej pracy autor wydał prawie wszystkie swoje oszczędności.[18] I chociaż „Prawo cywilne” nie jest utworem oryginalnym, a jedynie przekładem ustaw austriackich, praca jednak odegrała ważną rolę w rozwoju ukraińskiej nauki prawnej jak również całej generacji ukraińskich prawników.

Na zamówienie rządu Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej pod koniec roku 1920 S. Dnistrianski napisał projekt Konstytucji tej „młodej Republiki”. Projekt powstawał z uwzględnieniem historycznych tradycji narodu ukraińskiego oraz konstytucji państw demokratycznych, posiadając jednak charakterystyczną cechę polegającą m. in. na tym, że poza przepisami konstytucyjnymi brany pod uwagę był też okres przejściowy, podczas którego miały się odbyć powszechne wybory do organów władz ustawodawczych, które w sposób legalny miały przyjąć ostateczny tekst Konstytucji. Już w tym da się zauważyć głęboki demokratyzm konstytucyjnego projektu autorstwa S. Dnistrianskiego. Podstawowymi założeniami Konstytucji stały się zasady wolności, przy czym nie tylko wolności naturalnej, osobistej lub politycznej, ale też wolności gospodarczej. Według projektu, szanując własność prywatną, państwo musiało chronić „ekonomicznie słabych przed ekonomicznie mocnymi”. Najwyższym organem władzy Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej miała zostać Izba Ludowa, wybierana na cztery lata w głosowaniu powszechnym, bezpośrednim, równym, proporcjonalnym i tajnym. [19]

Z uwzględnieniem zasady identyczności narodowej posłowie Izby Ludowej byli dzieleni na trzy kurie narodowe: ukraińską, polską oraz kurię innych narodowości. Ważne pełnomocnictwo ustawodawcze otrzymywały Zgromadzenie Ludowe, Komora Ludowa oraz prezydent wybierany w głosowaniu bezpośrednim na cztery lata. Sprawami cywilnymi miała zarządzać Rada Państwa /ministerstwa/. Władze lokalne skupione były w wybieranych na cztery lata organach okręgowych, powiatowych oraz publicznych zastępczych. Każdej narodowości w pełni gwarantowane były wszystkie prawa /kultura, autonomia, szkoła, prasa/ jak również przedstawicielstwo we wszystkich organach władzy z zachowaniem proporcji 4:1:1 (4 Ukraińców, 1 Polak i jeden przedstawiciel innej narodowości).[20]

Projekt przewidywał, że w przyszłości ma nastąpić połączenie Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej z Wielką Ukrainą na podstawie prawa narodu do samoidentyfikacji. Ponieważ na początku lat 20-tych ZUNR została pokonana, projekt Konstytucji S. Dnistrianskiego nie był nawet opublikowany [21]

Pozbawieni własnego państwa zarówno na terenach Polski, jak i Rumunii, Ukraińcy zostali wyzbyci tych zdobyczy, które wywalczyli, przebywając pod władzą Austro-Węgier. W takich okolicznościach na Uniwersytecie Lwowskim zlikwidowano wszystkie ukraińskie katedry istniejące tam przed rozpoczęciem wojny, m.in. ukraińskojęzyczną Katedrę Austriackiego Prawa Cywilnego, na której czele stał S. Dnistrianski. W związku z zaistniałą sytuacją S. Dnistrianski wraz z innymi działaczami ukraińskiej nauki (O. Kolessa, I. Horbaczewski, D. Antonowycz) rozpoczęli walkę o jej rozwój za granicą, zakładając w tym celu Ukraiński Uniwersytet emigracyjny[22]

W roku 1919 z inicjatywy S. Dnistrianskiego w Wiedniu powstaje Towarzystwo Przyjaciół Oświaty, które rozpoczęło walkę o możliwość stworzenia Uniwersytetu, w tym celu przyciągając do współpracy wiedeński oddział Zrzeszenia Ukraińskich Dziennikarzy i Pisarzy, w tym też kierowaną przez O. Kolessę jego Sekcję Akademicką, jak również Instytut Socjologiczny, kierowany przez M. Hruszewskiego. Podstawowym

celem „Ukraińskiego Towarzystwa Przyjaciół Oświaty” było świadczenie studentom pomocy zarówno moralnej, jak i materialnej. Towarzystwo naprawdę pomogło setkom ukraińskich studentów ukończyć studia za granicą. Gdy zaszła zmiana okoliczności i liczba ukraińskich studentów za granicą się zmniejszyła, S. Dnistrianski przeniósł Towarzystwo do Lwowa, przekazując mu cały swój majątek na rzecz działania na rodzimych terenach.

W ciągu 1920 roku sprawa założenia Wolnego (nie państwowego) Uniwersytetu Ukraińskiego została szeroko nagłośniona; w listopadzie przy Sekcji Akademickiej już się rozpoczęły wykłady, które później się zamieniły na systematyczne kursy pod nazwą „Wolny Uniwersytet Ukraiński” (inauguracja odbyła się 17 stycznia 1921 roku). S. Dnistrianski został dziekanem Wydziału Prawa i Nauk Społecznych. Jednakże w Wiedniu okoliczności do pracy Uniwersytetu nie były sprzyjające. Po ukończeniu semestru letniego 1921 roku S. Dnistrianski pojechał do Pragi, gdzie wówczas było największe skupienie ukraińskiej młodzieży, w celu omówienia z prezydentem Czechosłowacji T. Masarykiem kwestii przeniesienia Wolnego Uniwersytetu Ukraińskiego do Pragi. W następnym roku akademickim S. Dnistrianski został wybrany na rektora, a później też na prorektora Uniwersytetu. W tym roku (1922) on wydał książkę pt. „Nowe państwo”.^[23]

W Pradze sytuacja materialna S. Dnistrianskiego z każdym rokiem stopniowo się pogarszała, a szansa na szybki powrót na Ukrainę Zachodnią, wówczas przebywającą pod władzą Polski, ostatecznie zniknęła. Choć rząd Czechosłowacji finansowo wspierał działalność Wolnego Uniwersytetu Ukraińskiego, przeznaczając na jego rozwój niemałe kwoty pieniężne, jednak tych środków zawsze było za mało, by utrzymać uczelnię wyższą. W związku z powyższym pensja wykładowców Wolnego Uniwersytetu Ukraińskiego nie stanowiła nawet połowy wynagrodzenia, które dostawali wykładowcy na uniwersytetach czeskich lub niemieckich. Poza tym zarówno rząd, jak i profesorowie, uważali, że działalność Uniwersytetu w Pradze jest zjawiskiem krótkookresowym, ponieważ planowali go jednak przenieść do Lwowa lub do jakiegoś innego ukraińskiego miasta. Jednak okoliczności międzynarodowe ułożyły się w ten sposób, że Uniwersytet działał w Pradze aż do roku 1945.

Po roku 1925 znacznie uaktywniło się życie kulturowe i społeczne na terenach Ukraińskiej SRR, dlatego więc szereg wykładowców i studentów Wolnego Uniwersytetu Ukraińskiego wróciło z emigracji do ojczyzny. Sam S. Dnistrianski utrzymywał stosunki z wydziałami prawa Uniwersytetów w Kijowie i Charkowie. W roku 1926 on zgłosił do wydawnictwa Uniwersytetu w Charkowie swoje dwie publikacje zatytułowane „Kultura, cywilizacja i prawo” oraz „Zapotrzebowania nowego systemu prawa prywatnego”.^[24] Niestety z przyczyn nieznanych żadna z publikacji nie została opublikowana. Później jemu zaproponowano miejsce kierownika Katedry Prawa Prywatnego w Kijowskim Instytucie Oświaty Ludowej i na początku 1928 roku S. Dnistrianski zaczął poważnie się przygotowywać do przeprowadzki.

W marcu 1928 roku S. Dnistrianskiego poinformowano o tym, że w Kijowie on został wybrany na akademika Wszzechukraińskiej Akademii Nauk. Ponieważ on był obywatelem Polski, ambasada tego państwa, zatrzymując wydanie potrzebnych dokumentów, używała wszystkich możliwych działań, żeby uniemożliwić jego wizytę na Wielkiej Ukrainie. W końcu, nie doczekawszy się szybkiego załatwienia spraw związanych z wyjazdem, jak również w związku z ukończeniem polityki ukrajinacji oraz rozpoczęciem terroru wymierzonego przeciw inteligencji ukraińskiej w USRR, S. Dnistrianski zrezygnował z podróży na Ukrainę. Działalność S. Dnistrianskiego na stanowisku akademika ograniczyła się do tego, że Wszzechukraińska Akademia Nauk w

Kijowie wydała jego systemową pracę naukową pt. „Socjalne formy prawa” [25], w której zostały sformułowane podstawowe zasady jego teorii stosunków społecznych w prawoznawstwie.

Na początku lat 30-tych w związku z kryzysem gospodarczym i wydarzeniami politycznymi w Czechosłowacji znacznie obcięto budżet Wolnego Uniwersytetu Ukraińskiego. Mimo ciężkiej sytuacji finansowej WUU w październiku 1933 z okazji dziesiątej rocznicy założenia Ukraińskiego Towarzystwa Prawniczego S. Dnistrianski zorganizował w Pradze Ukraiński Naukowy Zjazd Prawników, który miał zostać kolejnym ważnym etapem w rozwoju prawa ukraińskiego. Na zjeździe swoje referaty wygłosiło kilkunastu znanych prawników, jednak z powodu braku pieniędzy materiały nie udało się wydrukować.

Warto podkreślić, że za rok do śmierci uczonego okazał się drukiem artykuł pt. „Ukraińcy — profesorowie prawa”. Autorami artykułu byli S. Dnistrianski i W. Starosolski. W artykule podano ocenę głównych kierunków działalności naukowej S. Dnistrianskiego, a mianowicie są to: «pogłębienie metody historycznej, pogłębienie metody filozoficznej, pogłębienie metody socjologicznej oraz wykorzystywanie swoich osiągnięć naukowych w rozpatrzeniu, krytyce i praktycznej ocenie współczesnych prac legislacyjnych»[26]

Stanisław Dnistrianski zmarł 05 maja 1935 roku w Użhorodzie.

Wśród najważniejszych prac o charakterze teoretyczno-prawnym autorstwa S. Dnistrianskiego warto wymienić: „Naturalne zasady prawne (§ 7 k.u.c)” (1911)[27], „Powszechna nauka prawa i polityki” (1923)[28], „Nowe państwo” (1923)[29], „Myśli przewodnie w historii i teorii międzypaństwowego prawa prywatnego” (1923)[30], „Poglądy na teorie prawa i państwa” (1923)[31], „Socjalne formy prawa” (1927)[32], „Walka narodu o prawo” (1928)[33], „Kultura, cywilizacja i prawo” (1928)[34], „Zapotrzebowania nowego systemu prawa prywatnego” (1928)[35], „Stare i nowe rozwiązania w nauce prawa prywatnego” (1929)[36], „Znaczenie Heraklita i Sokratesa dla nauki prawa” (1931)[37], „Nowe rozwiązania ukraińskiego prawa prywatnego” (1934)[38] oraz niektóre inne.

Biorąc pod uwagę różnorodność problemów podejmowanych w jego pracach, można z pewnością twierdzić, że S. Dnistrianski był jednym z założycieli ukraińskiej nauki prawnej końca XIX – początku XX wieku. W sposób nowatorski podchodził on również do stosowania historyczno-genetycznej i społeczno-ekonomicznej metody poznawania prawa i państwa jako ważnych zjawisk społecznych. We wcześniejszych pracach zwracał się do problemów prawidłowości istnienia społeczeństwa. Zdaniem S. Dnistrianskiego, pochodzenie prawa wymaga, by badać go z uwzględnieniem metody społecznej, ponieważ ważne miejsce w nim zajmują czynniki naturalne, społeczne i gospodarcze. Nowatorski sposób na rozwiązanie problemu polegał na tym, że uczone zaproponował całościowy obraz ewolucji prawa z uwzględnieniem „relacji społecznych”. Za pomocą terminu «relacje społeczne» S. Dnistrianski określa zarówno grupy społeczne (rodzina, ród, plemię, naród, państwo i in.), jak i relacje pomiędzy tymi grupami.

1. Andrusiak T. Rozwytok ukrajins'koji prawowoji dumky w Hałyczyni naperedodni wesny narodiv // Materiały rehionalnoji naukowo-praktycznoji konferenciji „Problemy derżawotworennia i zachystu praw ludyny w Ukraini”. S.101.
2. Łewyćkyj K. Perwisna orhanizacija ukrajins'kyh prawnykiw u Lwowi // Juwilejnyj almanach Sojuzu ukrajins'kych adwokatiw (1923-1933). — Lwiw, 1934. S. 9.
3. Dnistrianskyj S., Starosolskyj W. Ukrajinci – profesory prawa// Juwilejnyj almanach Sojuzu ukrajins'kych adwokatiw (1923-1933). — Lwiw, 1934 S. 131.

4. Świadectwo ukończenia 3-ej klasy seminarium nauczycielskiego w Tarnopolu. Świadectwo podpisane przez Seweryna Dnistrianskiego. Oryginał — 15 lipca 1879 roku // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 1, 1 s.
5. Świadectwo ucznia klasy 3. Wyższego gimnazjum w Tarnopolu o ukończeniu II-go półrocza 1883 roku. 15 lipca 1883 roku // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 2, 1 s.
6. Indeks studenta Wydziału Prawniczego Uniwersytetu Wiedeńskiego, 8 października 1888 roku // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 3, 13 s.
7. Indeks studenta Uniwersytetu Berlińskiego w roku akademickim 1888/1889 // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 4, 2 s.
8. Dyplom uzyskania tytułu naukowego doktora prawa austriackiego, 27 listopada 1893 r. // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 5, 1 s.
9. Dyplom uzyskania tytułu naukowego doktora prawa politycznego, 4 lipca 1894 r. // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 6, 1 s.
10. Dyplom Uniwersytetu Wiedeńskiego uzyskania tytułu naukowego doktora nauk prawnych, 7 grudnia 1894 r. // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 8, 1 s.
11. Dyplom ukończenia Uniwersytetu w Lipsku 22 października 1895 r. // Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 9, 6 s.
12. Dnistrianskyj S.. Artykuł bez nazwy. Rękopis / Państwowe Archiwum w Obwodzie Tarnopolskim, Fundusz nr P-3430, opis nr 1, Sprawa nr 40, C.7
13. Towarzystwo ukraińsko-ruśskich prawników // Jubiłejnyj almanach Sojuzu ukraińskich adwokatów (1923-1933). — Lwów, 1934. - S.13-15.
14. Muszynka M. Akademik Stanisław Dnistrianskyj 1870—1935. K., 1992. S. 20.
15. Tam samo S. 22.
16. Łewyćkyj K. Perwisna orhanizacija ukraińskych prawników u Lwowi // Jubiłejnyj almanach Sojuzu ukraińskich adwokatów (1923-1933). — Lwów, 1934. S.10-12.
17. Dnistrianskyj S. «Cywilne prawo. Perekład z nimećkoji na ukraińsku mowu ”Knyhy zahalnych cywilnych zakonów z 1811 roku“». Wiedeń 1919 rik.
18. Muszynka M. Akademik Stanisław Dnistrianskyj 1870—1935. K., 1992. S. 25.
19. Tam samo S. 27.
20. Tam samo S. 27.
21. Tam samo S. 27
22. Tam samo S. 28
23. Dnistrianskyj S. Nowa derżawa. Wiedeń-Praha-Lwów. 1923.
24. Muszynka M. Akademik Stanisław Dnistrianskyj 1870—1935. K., 1992. S. 38.
25. Dnistrianskyj S. Socialni formy prawa // Zapysky socialno-ekonomicznoho widdiłu WUAN. Kyjiw, 1927, T. 5-6, S. 328.
26. Dnistrianskyj S., Starsosłskyj W. Ukraińci – profesory prawa// Jubiłejnyj almanach Sojuzu ukraińskich adwokatów (1923-1933). — Lwów, 1934 S. 130.
27. Dnistrianskyj S. Pryrodni zasady prawa (§ 7 k.c.z.) // Prawnyczyj wisnyk — Lwów, 1911. – R.2. – Cz. 3-4 - S. 205-233.
28. Dnistrianskyj S. Zahalna nauka prawa i polityky — Praha. Ukraińskij uniwersytet, 1923. – T.1. – 393 s.+ 8 stron bez numeracji.
29. Dnistrianskyj S. Nowa derżawa // Ukraińskij skytałec. – Wiedeń-Praha -Lwów, 1923. – S. 5 – 29.

30. Dnistrianskýj S. Prowidni dumky w istoriji ta teoriji mižderżawnoho prywatnoho prawa // Naukowyj zbirnyk ukrajinskoho uniwersytetu w Prazi. — Praha, 1923. — T.1. — S. 3-22.
31. Dnistrianskýj S. Pohlad na teoriji prawa ta derżawy // Juwilejnyj zbirnyk Naukowoho towarystwa im. Szewczenka u Lwowi w pjaddesiatylittia osnovannia 1873-1923. — Lwiw, 1925. —S. 1-63.
32. Dnistrianskýj S. Socialni formy prawa // Zapysky socialno-ekonomicznoho widdiłu WUAN. Kyjw, 1927. — T.5-6. — S. 1-32.
33. Dnistrianskýj S. Borot´ba narodu za prawo // Diło. — Lwiw, 14.01.1928. — Cz.10. — S. 1.
34. Dnistrianskýj S. Kultura, cywilizacija ta prawo (tezy dopowidi na ukrajinskomu naukowomu zjizdi w Prazi 1926 r.) // Ukrajinskyj naukowyj zjizd u Prazi 3-7 żowtnia 1926 r. — Praha, 1928. — S.33-34.
35. Dnistrianskýj S. Potreby nowoji systemy prywatnoho prawa (tezy dopowidi na ukrajinskomu naukowomu zjizdi w Prazi 1926 r..) // Ukrajinskyj naukowyj zjizd u Prazi 3-7 żowtnia 1926 r. — Praha, 1928. — S.. 34.
36. Dnistrianskýj S. Stari j nowi szliachy w nauci prywatnoho prawa // Żyttia i prawo. — Lwiw, 1929. — PR2 — Cz. 4. — S. 7-22.
37. Dnistrianskýj S. Znaczenia Heraklita j Sokrata dla nauky prawa (dopowid´ na akademicznomu zasidanni Prawnychozo fakyltetu w Prazi w trawni 1931 p. // Ukrajinskyj wilnyj uniwersytet w Prazi w rokach 1926-1931. — Praha, 1931. — S. 148.
38. Dnistrianskýj S. Nowi szlachy ukrajinskoho prywatnoho prawa. // Żyttia i prawo. — Lwiw, 1934. — R.7 — Cz.1. — S. 13-15.